

Helena Filipas

PODOBE VELMOŽ - IVAN GROHAR

V slovenski umetnostni zgodovini zavzema Ivan Grohar (1867-1911) posebno mesto. Danes najdemo njegovo ime v vsakem leksikonu; z Jakopičem ob boku je največji slovenski impresionist. Čas, v katerem je živel, pa ni bil njegov.

Svojo življenjsko pot je Ivan Grohar začel v bajtarski družini, družbeno kariero pa kot drvar, pastir in hlapec. Zanimanje za slikanje je pokazal že v najmlajših letih. Okolica ga je spodbujala k slikanju za konjiček, vendar so ga odvracali od resnih namenov, kajti nič ni grdo ali slabo, če raje slika in rezbari kot popiva - to je zelo pohvalno.¹ Ivan pa se je trdno odločil, da bo slikar. Odšel je k Štefanu Šubicu, svojemu prvemu učitelju. Vendar ta poskus ni uspel. Zato je odšel k Šubičevemu učencu Matiji Bradašku v Kranj, kjer je ostal eno poletje, nakar ga je želja po temeljitejši izobrazbi vodila k slikarju S. Milaniju v Zagreb. Upanja na slikarsko prihodnost so se mu podrla ob polnoletnosti, na katero ga je spomnila avstrijska vlada s pozivom za vojsko. Čeprav so ga pri vojaki uporabljali tudi pri litografiranju, kar bi moglo koristiti njegovim umetniškim ciljem, se mu je nesmiselno vojaško početje zdelo potrata časa in je zbežal - proti Italiji. Bil je v Benetkah, Trstu in ker je ostal brez

denarja, se je sam javil kot vojaški begunec. Polkovni poveljnik pl. Garibaldi se je zavzel zanj in odredil, naj ga porablja za dela, pri katerih bi mu služil njegov slikarski talent. V četrtem letu so ga dodelili delavskemu oddelku v Gradcu. Z vrsto s kredo izdelanih portretov se je javil pri ravnatelju deželne risarske šole in od njega dobil ugodno oceno, s katero je po odsluženju vojaščini zaprosil pri deželnem odboru v Ljubljani za podporo, da bi se izpopolnil v slikarstvu in risarstvu. Prošnja je bila ugodno rešena in v letih 1892-95 je obiskoval Deželno risarsko šolo v Gradcu. Dobil je tudi štipendijo oz. podporo za dunajsko akademijo, kjer je leta 1894 opravil sprejemni izpit, a je bil zavrnjen zaradi neustrezne šolske izobrazbe. Po končani graški šoli je (leta 1895) odšel v München, kjer je v Stari pinakoteki kopiral starejša dela in si ogledoval sodobne razstave. Tu se je seznanil z deli Boecklina in Segantinija. Zadnji je postal važno izhodišče za zorenje njegovega lastnega slikarskega načina.

Aprila 1896 se je vrnil domov in ker so se naročila množila, je odprl lastno delavnico v Škofji Loki. Ob tej priliki ga v časopisih Slovenec in Slovenski narod toplo priporočajo in mu želijo obilo naročil, da bo lažje pokazal svoje zmožnosti.² Ker pa je bilo to delo slabo plačano, je že na

¹ M. Stele-Možina, *Ivan Grohar, Ljubljana 1962.*

začetku umetniške kariere okusil trdoto življenja, ki ga ni zapustila do smrti. Da bi si položaj olajšal, je začel izdelovati slike iz domačega življenja, ki so edine, razen nabožnih in portretnih, takrat vzbujale zanimanje v okolju, kjer je bil čut za likovno umetnost le malo razvit. Doživel je razočaranje, saj jih ni mogel prodati. Slike je razstavljal - kot drugi - v izložbah trgovin. Tako se je z njegovimi slikami srečal Jakopič. V poznem poletju ali jeseni 1897 se je seznanil tudi z Groharjem. Njuno srečanje je bilo za Groharjevo ustvarjalno rast ključnega pomena - začel je uporabljati svetlejšo paleta, motiv obravnava bolj sproščeno in bolj koloristično. Kot slikar nabožnih podob je zelo uspeval. To mu je prineslo naročilo generalnega vikarja Flisa za dve sliki za novo cerkev v Brezjah (Radovljica). Sklenil je, da jih bo narisal v Münchnu. Tam ga je Jakopič seznanil z Ažbetom in ga vpeljal v njegovo šolo. Tisti čas se je zblížal tudi s Ferdinom Veselom, Matijem Jamo in Matejem Sternenom. Za novo leto 1900 pa je obe brezjanski sliki razstavil v Ljubljani in doživel ponoven uspeh. Vsi so sliki hvalili in Slovensko umetniško društvo mu je posvetilo svoj redni tedenski jour fix; o njegovih delih je predaval Vatroslav Holz, ki je vanj zelo zaupal.³ Zdelo se je, da je njegova bodočnost zagotovljena in da se bo razvil v pomembnega cerkvenega slikarja. Toda čez noč se je odločil za impresionistično krajinarstvo. Pomembno vlogo pri tem je imela nameravana prva slovenska umetniška razstava.

Leta 1900 je znova odpotoval v München in tam ostal do aprila. Nato je živel v Ljubljani, pozneje v Škofji Loki in v Sorici, vse do aprila 1902, ko je šel slikat v Devin. Vmes je bil zelo dejaven kot aranžer prve slovenske umetniške razstave septembra 1900. Ta razstava je pomenila zmago monakovske skupine nad domačo povprečnostjo. Grohar se je tu predstavil še kot slikar žanrskih in cerkvenih slik, toda njegovo mesto je bilo že vidno v impresionistični skupini. Anton Aškerc ob tej priložnosti zapiše:

"Ko bi Grohar ne bil ničesar drugega imel pokazati, ko tega "Petra" (ki bi bil tudi lahko "Janez" ali "Jaka"...), bi morali reči, da umetnik ve, kaj je portret! Na tega "Petra" je Grohar lahko ponosen. No, pa on zna slikati še druge stvari. Prizor s "kmečke svatbe" (št. 29.) je, četudi mor-

*da ne bode vsakomur razumljiv, vsekakor lepa študija."*⁴

Zaradi priznanja, ki ga je okrog 1900 doživel kot slikar cerkvenih podob, si je zaželel še enkrat uveljaviti se kot slikar monumentalnih kompozicij v prostoru. Priložnost mu je nudila po potresu pravkar dograjena cerkev v Trnovem v Ljubljani. Cerkev naj bi poslikal z motivi iz legende o Sv. Janezu Krstniku. Čeprav je odbor Društva za krščansko umetnost njegove skice in načrte odobril, so mu delo zaradi zakulisnih kritik odvzeli, že narejeno sliko pa so prebelili. Ta afero ga je zelo prizadela. Tu se začenja zgodba o stradajočem umetniku, ki mu nezadostna in neredna prehrana v desetih letih uniči življenjsko silo. Ker ni bilo novih naročil, je začel gmotno trpeti in stradati. Medtem so se začele priprave za drugo razstavo, ki je bila odprta v septembru 1902. Bil je med najbolj delavnimi pri pripravah za razstavo; tudi odbornik društva in član žirije. Občinstvo je že na razstavi napovedalo prihodnost. Slikarje so poimenovali špinačarji, kozolčarji, rumenjakarji. Poleg tega pa se je razstava znašla pod kolesi brezobzirne politične borbe med vodilnima slovenskima strankama in doživela popoln neuspeh. V ljubljanskem zvonu ugotavljajo, da je premalo umetnikov, ki jih ne podpirata niti država niti dežela in da je ta razstava odveč. Groharjeve slike se jim zdijo slamnato rumene...

*"...deloma brez življenja, kakor vse v tem žanru. Ob njegovem julijskem solncu nas skoro zebje. Sicer ima pa izborna perspektivo in se mu je "Stari devinski grad" prav posrečil, posebno morje je dobro; enako pri "Ribiškem čolnu". Dobro je tudi "Ob Gradaščici"..."*⁵

Za Novice so bili ti umetniki tujci.⁶ To je pomenilo predvsem odločno odklonitev impresionizma, ki so ga zastopali Monakovčani. Grohar je živel v skrajni revščini in v upanju, da bo morda le kaj prodal. Tako si je iz blagajne društva začel izposojati manjše zneske, v prepričanju, da bo izposojeni denar s prodajo slik pozneje povrnil. Ko je slišal, da se pripravlja pregled blagajne, je zapustil Ljubljano in ko je zvedel, da je obtožen defraudacije, se je vrnil; na-

² Slovenski narod, 21. avgust 1896; Slovenec, 22. avgust 1896.

³ Slovenski narod, 8. januar 1900.

⁴ Anton Aškerc, Prva slovenska umetniška razstava, Ljubljanski zvon, 1900, str. 673.

⁵ Vojanov, II. Slovenska umetniška razstava v Ljubljani, Ljubljanski zvon, 1902, str. 787.

⁶ R, Tujci, Novice, 1902, str. 392.

mreč člani društvenega odbora so bili precej zapleteni v politične spopade. Slovenski narod, ki je bil prej umetnikom naklonjen, se je znašel v taki zadregi, da sprva ni zmozel napisati popolno ime defraudanta, potem pa so slikarja I. G. prisodili klerikalcem.⁷ Ti pa so hitro odgovorili:

“Mi smo bili sploh skrajno previdni proti vsem “umetnikom”, ki so v takozvanem “Slov. umetniškem društvu” in izkušnja kaže, da smo imeli prav...

...saj je splošno znano, da se je Grohar gibal samo v liberalnih krogih, da v “klerikalne” družbe ni zahajal in da je iskal samo pri “klerikalcih” zasluzka, kakor ga išče mnogo liberalcev. Mej liberalci je bil, mej liberalci je živel, naj ga tudi sedaj ohranijo liberalci, - mi ga nismo marali...”⁸

Grohar je bil obsojen na tri mesece zapora, čeprav je za kritje primanjkljaja ponudil svoje slike. Da bi društvo pokrilo primanjkljaj, je priredilo sredi decembra razprodajno razstavo 60 Groharjevih slik in skic. Na prodaji so jih ponudili po najnižjih cenah.⁹ Slovenec pa le poziva na razstavo, ki je vsekakor vredna vsaj ogleda.

Po vrnitvi iz zapora, ko so se ga nekdanji znanci javno odrekli, se je na povabilo notarja Janka Rahneteta zatekel na Brdo pri Lukovici. Čeprav je čutil, da ni nadležen, je v začetku julija sklenil, da se zahvali za gostoljublje, ker se mu je zdelo sitno predolgo nadlegovati ljudi. Kljub zaznamovanosti in nenaklonjenosti publike in ljudi nasploh, je Grohar ostal aktiven in do konca svojega življenja sodeloval na mnogih razstavah: na Dunaju, v Beogradu, Sofiji, Londonu, Varšavi, Krakovu in v Ljubljani. Novice o njem zdaj posredujejo skorajda le “umetniški” časopisi, kot so to bili Slovan, Dom in svet, ki pa so - po drugi strani - kot apolitični listi, spregledali defraudacijo. Julija 1903 je na Dunaju ob pomoči Bernekerja najel atelje in se povezal s slovenskimi intelektualci: Vidicem, Prijateljem, Plečnikom, Fabianijem, Demšarjem, Kristanom in Cankarjem, na katerega je naredil velik vtis.

Po Jakopičevem nasvetu je Grohar Miethkeju, lastniku uglednega razstavnega salona, predlagal razstavo “neodvisnih slovenskih umetni-

Ivan Grohar (1867 - 1911)

kov”. Miethke je bil navdušen, ko je videl dela, ki mu jih je predložil, in storil vse, kar se je dalo, da zagotovi razstavi uspeh. Konec februarja je Miethke odprl razstavo kluba Sava, v katerega so se za to priložnost združili Grohar, Jakopič, Vesel, Sternen, Jama, Berneker in še nekateri. Razstava je imela velik odmev v dunajski javnosti in pomeni enega največjih uspehov slovenskega slikarstva. Uspeh so zaznali tudi v slovenski javnosti. Ante Gaber v Ljubljanskem zvonu zapiše:

“Kolikor je Grohar napredoval v risanju in barvah, toliko se je izpopolnil tudi v tehniki, in zato se ni čuditi, če ga dunajski kritiki imenujejo na prvem mestu.”¹⁰

Slovenski narod je objavil članek o tej razstavi šele po objavi kritik na Dunaju. Prizna, da so vedeli za razstavo, vendar so se bali, da bo kritika umetnike raztrgala. Ko je uspešnost razstave proglašena po celem svetu, si tudi oni upajo zaklicati:

“Slava!”¹¹

⁷ Slovenec, 5. november 1902.

⁸ Slovenec, 5. november 1902.

⁹ Slovenski narod, 12. december 1902.

¹⁰ Ante Gaber, Slovenska umetniška razstava na Dunaju, Ljubljanski zvon, 1904, str. 243.

¹¹ Slovenski narod, 14. in 15. april 1904.

Toda ta največji uspeh svojega življenja je Grohar dobesedno pristradal, živel je skrajno bedno, na robu lakote in popolne izčrpanosti. Prijatelju Jakopiču je potožil:

"Meni se prokleta slabo godi, danes ne vem, kaj bom jutri jedel in to traja že dolgo - dolgo. Vsak dan pričakujem odgovora iz Kranjske radi tiste cerkvene slike, pa nič, nobenega odgovora. Srce postaja mi tako neskončno lahko, tako lahko, da se mi zdi: zdaj pa zdaj se dvigne v oblake ter zgine v umazanem eterju dunajske atmosfere. In drugikrat obide me zopet jeza, da bi ugonobil vse filistre, cel svet, le žal, da mi je vzela Dalila šop las in z njim moč, to storiti. Res, dolgo tako dalje ne more iti, mora se obrniti ali na slabše ali na boljše, da je mogoče vsaj živeti. Saj potrpi, veliko rad potrpi, ampak ako me do skrajnosti tira, kaj hočem?"¹²...

... "Slabši se mi menda ne more goditi kakor sedaj. 16 t.m. me vržejo pod kap. Sedaj hodim k nemu Teatermalarju, pa zaslužim komaj za tobak. O mizerija, kakšna si. Obesil bi se, pa vrvice nimam. Torej edino razstava nas lahko še reši, tu je še iskrica upanja. Jaz razstavim na vsak način, tudi v slučaju, da vi drugi ne, moram."¹³

Aprila 1904 se je z Dunaja preselil v Sorico, nato v Škofjo Loko, kjer je leta 1904 in v letih 1906-1907 pogosto slikal z Jakopičem in Sternenom. Intimnejše druženje z njima je za Groharja pomenilo obrat v njegovem ustvarjanju - močnejše je zaživela izvirna impresionistična izkušnja. Čutiti je močno lirčno, pogosto melanholično interpretacijo konkretnega motiva (npr. Kamnitnik, Pogled z mojega okna, Škofja Loka v snegu). Vrh te impresionistične faze je Štemarski vrt.¹⁴

V Škofji Loki je nato s krajšimi prekinitvami bival do smrti. Življenje tu ga je sicer približalo svetu in družba Jakopiča in Sternena je ugodno vplivala na njegov umetniški razvoj, toda njegovega življenjskega vprašanja ni mogla rešiti. Dalj časa je stanoval pri veletrgovcu Dolencu, ki mu je tudi finančno pomagal, toda Grohar ni hotel predolgo izkoriščati gostoljublja. V gostilni so mu večkrat dajali kosila ali večerje na kredit, večinoma pa je gladoval in so mu prijatelji morali priskočiti na pomoč. Leta 1910 so mu iz-

praznili borno stanovanje in preselil se je v skladišče želoda.

Kljub zaničevanju in stradanju se je še vedno boril za ugled svoje umetnosti. Kadar je šlo za umetniške akcije, je bil vedno med najmarljivejšimi. Jeseni leta 1904 je sodeloval na prvi pomembni jugoslovanski razstavi v Beogradu in bil odlikovan z redom sv. Save.¹⁵ Takrat se je spoprijateljil z Nadeždo Petrović. Večkrat jo je obiskal v Beogradu, za dalj časa pa leta 1907. Seznanila ga je z Maro K(ovačevič), učiteljico v Zemunu, ki mu je postala prijateljica in mu ponudila zakon. Sklenil je urediti svoje življenje, zato je zaprosil za mesto učitelja risanja. Vendar je bilo za le-to potrebno, da mu odpustijo pravne posledice kazni iz leta 1902. Prošnja, ki jo je vložil na cesarja pri deželnem sodišču v Ljubljani leta 1907, je bila (januarja) 1908 zavrnjena in dokončno mu je bila zaprta pot do javne službe. Grohar se je usodi pokorno vdal in se odrekel zakonu.

Kot umetnik pa je neprestano rasel. Kljub težkim osebnim razmeram je Grohar v letih 1905-9 intenzivno razstavljal. V Secesiji na Dunaju in v Berlinu je nastopal sam, v Londonu pa s tovariši. Leta 1906 je bila tudi velika jugoslovanska umetnostna razstava v Sofiji v znamenju jugoslovanskega kulturnega in političnega zблиževanja. Naslednje leto je zelo uspela prva razstava slovenskih umetnikov v Trstu. Kot delegat umetniškega kluba Sava je organiziral in urejal razstave na Poljskem, v Varšavi in Krakovu, razstavljal pa je tudi v Beogradu in v Zagrebu. Povsod, kjer se je pojavil s svojimi deli, je bil sprejet s priznanjem, posebno, odkar je leta 1907 ustvaril Sejalca. V Ljubljani (1909-10) so sledile tri razstave v novozgrajenem Jakopičevem paviljonu. Na prvi umetniški razstavi v paviljonu je Grohar spet opozoril nase. Vladimir Levstik v Ljubljanskem zvonu loči Groharja in Jamo od Sternena in Jakopiča:

"...po lirsko navdahnjeni individualnosti, ki se poslužuje prav tako vrlih izražalnih sredstev, toda podaja v gotovem delu poleg prikaznosti še subjektivno razpoloženje umetnika, nekakšno "poezijo", da govorim v jeziku banavzov, kar je seveda s čisto slikarskega stališča vseeno, ne pa greh ali zasluga. To lastnost opažaš predvsem pri Groharju, ki slika mestoma z brutalnostjo in pesni ponekod s fantovsko mehko..."

¹² Groharjevo pismo Jakopiču, 2. februar 1904.

¹³ Groharjevo pismo Jakopiču, 1. oktober 1903.

¹⁴ M. Stele-Možina, Ivan Grohar, Ljubljana 1962.

¹⁵ Slovan 1903/4, str. 383, 387.

...Grohar je zastopan s pokrajinami, znamenitimi v niansah luči, sitimi v barvah, ubranimi v elegično razpoloženje, pa najsi bo vroče letno solnce ali zimski večer. Njegove barve same že prinašajo to razpoloženje s seboj, naprimer vijoličastordeči stoli pred zelenimi mizami na "Štemarskem vrtu". Nekoliko globokega neba, sivozelene trate, krvavega in zlatega jesenskega listja mu zadošča za tisti hrepeneči akord, ki je tem prikupnejši, čim se naslanja na presenetljivo sigurnost sredstev, na zdravo moč brezobzirne poteze: zdi se ti, da drgečejo v slikah mišice atletove.¹⁶

Slovanu se zdi:

"...da so slovenski umetniki kluba "Sava" v svoji tehniki med vsemi, ki sem jih videl na omenjenih razstavah najekstremnejši... Vobče se more konstatovati, da se v modnem slikarstvu pousod zahteva zopet jasnost, eksaktnost risbe, razumljivost sujeta ter umerjenost barv... Slovenci hodijo - kakor pousod - tudi v slikarstvu še nekaj let za drugimi narodi."¹⁷

Ugotavlja, da Jama in Grohar dokazujeta največ inteligence in se najbolj približujeta modernim tokovom slikarstva. Vendar za Slovana naši slikarji skoraj brez izjeme ostajajo le krajinarji. Na teh razstavah se je Grohar predstavljal z impresionističnimi krajinami, ki jih je v zadnjem obdobju razvil v monumentalne simbolične prizore. Ključno delo slovenskega impresionizma je slika Pomlad. V njej je Grohar izrazil lastno upanje v prerojenje življenja, vzpostavil je lirično videnje slovenske pokrajine. Poleti 1904 je med vrhovi nad Sorico nastal Macesen, slika, v kateri je šel še korak dlje v modernističnem kadriranju motiva. Čutimo, kako se je umetnik sam identificiral s samotnim macesnom v topli, poletno utripajoči atmosferi visokogorske pokrajine. Predstavljal je še slike Kamnitnik, Pogled z mojega okna, Škofja Loka v snegu, Štemarski vrt, Sejalec, Snopi, Krompir, Maske na svatbi, Reka Abrno, Za vasjo in mnoge druge. Snopi in Krompir predstavljata zadnje obdobje njegovega ustvarjanja (1907-1910), ko postane poteza trdnejša, sumarična, enotnejša, vse bolj se uveljavljajo vijoličaste, modre in sivozelene barve. Najpomembnejša sinteza je Sejalec, kjer

sonce in migetajoče ozračje združujeta človeka in naravo v barvno optično celoto.¹⁸

Vseskozi pa je njegovo zdravje pešalo. Vdal se je v usodo. Z zaslužkom ni znal gospodariti - rad je pokrokal in pokadil kakšno cigareto. Rednih dohodkov pa sploh ni poznal.

Jakopič mu je priskrbel štipendijo deželnega odbora za Italijo, kamor si je želel že od mladosti, toda aprila 1911 je moral v bolnišnico v Ljubljano, kjer je za jetiko tudi umrl. Tudi pri pogrebu dne 21. aprila ga domovina še ni spoznala za svojega. Spomnili so se ga le prijatelji, tovariši slikarji, zastopniki kulturnih ustanov in zastopniki škofjeloške občine,¹⁹ pogreb pa je bil plačan iz izkupička zapuščine. Toda komaj so grob zaprli, je začela vstajati iz njega duhovna podoba umetnika in z njo spoznanje, da smo zapravili enega največjih obetov svoje mlade likovne umetnosti.

Njegovemu spominu je bila posvečena Šesta slovenska umetniška razstava v Jakopičevem paviljonu 1911. Njegovo delo je bilo predstavljeno z nekaj najboljšimi slikami iz zadnjih let. Jakopič je tudi 1912 v dunajski Secesiji predstavil tri njegove slike. Groharjev pomen je naglo rasel in 1926 mu je Narodna galerija v Ljubljani priredila spominsko razstavo. Temeljnega pomena za podrobnejši študij njegovega opusa in za utemeljitev njegovega odločilnega pomena za moderno slovensko umetnost pa je bila velika retrospektiva leta 1958 v Moderni galeriji v Ljubljani.

Tovariši Groharja niso nikoli pozabili in njegovemu spominu so se oddolžili na mnoge načine in skozi vrsto let. Tople besede sta v nekrologe zapisala predvsem Jakopič in Kristan. Vojeslav Mole je napisal pesem. Objavljenih je bilo tudi nekaj krajših člankov v dnevnem časopisju in revijah. Kasneje so obudili spomine nanj še Josip Armič, Jakopič, dr. Fran Vidic, ki so zapisali Groharjeva pripovedovanja o mladosti, vojaških letih in šolanju v Gradcu, dunajska leta. Ogromno gradiva o njegovem življenju in delu pa je zbral Anton Podbevšek v knjigi o Ivanu Groharju, ki je izšla 1937. Nanj so se spominjali

¹⁶ Vladimir Levstik, Prva umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča, Ljubljanski zvon, 1909, str. 496.

¹⁷ Slovan 1909, str. 288.

¹⁸ Ivan Grohar. Bodočnost mora biti lepša. Katalogi Narodne galerije, Ljubljana 1997; dr. France Siele, Slovenski impresionisti, Ljubljana 1980.

¹⁹ † Akademični slikar Ivan Grohar, Slovan, 1911, str. 190.

tudi Izidor Cankar, Birolla, dr. Jernej Demšar in Ivan Cankar, ki nam je zapustil psihološko pogljobljeno podobo Groharja. Slikar je pri njem umetnik Ferjan v Gospe Judit in spet Jutranji gost v medvojnih črticah. Vse like pa družijo poteza bednega slovenskega slikarja impresionista, ki veruje v svoje umetniško poslanstvo in čigar srce je polno lepote in ljubezni do domovine. Opis umetnikov v črticah se tako po zunanosti kot po značaju ujema z resničnim Groharjem. Za Cankarja so ti umetniki prijatelji.²⁰

Širše so Groharja lahko spoznavali na razstavalah, ki so bile prirejene njemu v čast ali na katerih so njegova dela sodelovala. Te razstave beležimo skorajda neprestano od leta 1911 pa vse do danes. Da je Groharjevo ime v zadnjih letih 20. stoletja znano vsakomur, gre zahvala njegovim prijateljem, predvsem Jakopiču.

Summary

The Images of the Famous People - Ivan Grohar

Ivan Grohar holds a special place in the Slovene history of art. Together with Jakopič, he is the greatest Slovene Impressionist painter. During his lifetime only a few of his friends believed in the success of his work. For the others he was just a painter - that is a man without profession.

Because he painted portraits of the Holy family and was a member of the Slovene Art Society, he gained popularity by both: the liberals and the clergy. His first important commission was for the church in Brezje (Radovljica), which brought him a great success. He continued painting portraits, but his place in a group of Impressionists was marked already in 1900, at the First Slovene Art Exhibition, even though he presented himself as a painter of "genre" and "sacral paintings". In 1902, having no money, he "borrowed" some from the Slovene Art Society. He was sent to prison and was soon forgotten by critics. Only the art and cultural circles knew of his existence. Here he made some new friends who helped him, but could not solve his life problem.

His greatest success was an exhibition in Vienna in 1904. But the costs for it were too high. He was in debts and he could not afford his art studio anymore. Even though he exhibited in different places in Europe, he could not save himself from poverty. He died on 19 April, 1911, at the climax of his career. Only a few of his close friends attended his funeral and made sure that his spirit would live on. Jakopič began exhibiting his works already in 1911. Since then his paintings were exhibited almost every year.

We learn a lot about Grohar from Podbevšek's monograph and from the texts of Ivan Cankar, in which he describes his friend with sympathy and nostalgia.

Ivan Grohar painted 260 paintings which are very unequal in quality. At first he painted portraits, and it seemed he had some future, but in 1902 he converted to Impressionism. He started with lyrical and melancholic interpretation of landscapes. Later on, his pictures became more monumental and he included figures. His motifs include mainly toiling of farmers on the fields and a motif of extreme loneliness.

He painted many appreciated and nowadays priceless paintings. The most important are: The Castle of Devin, The Spring, The Larch Tree, Kamnitnik, The View from my Window, Škofja Loka in Snow, The Sower, The Sheaves, The Shepherd, The Potato.

Ivan Grohar is also known as a poet of the Slovene countryside. His song has a special charm, because it was not sang out, it died away into our space so, that today we are still catching its far-off echo (F. Stele).

²⁰ E. Ilc, *Grohar v Cankarjevem delu*, JIS 1, 1955/56, str. 198-200.